

*Pieņemts Latvijas Psihoterapeitu asociācijas pilnsapulcē 1998.gadā.
Labots un papildināts LĀPA kopsapulcē 15.02.2012.*

Latvijas Ārstu psihoterapeitu asociācijas Ētikas kodekss

PAMATPRINCIPI

Psihoterapeiti respektē indivīda godu un cieņu un tiecas pēc cilvēku pamattiesību saglabāšanas un aizsardzības. Viņiem ir uzticēts paplašināt zināšanas par cilvēku uzvedību un izpratni pašiem par sevi un citiem, un izmantot šīs zināšanas, lai sekmētu cilvēku labklājību. Sekojot šiem mērķiem, viņi dara visu, lai aizsargātu to cilvēku labklājību, kas meklē viņu palīdzību, kā arī varbūtēju izpētes objektu (pētījuma dalībnieku) labklājību. Viņi izmanto savas iemaņas tikai tādos nolūkos, kas ir saskaņā ar šīm vērtībām, un apzināti nepieļauj, lai citi tās izmantotu nepareizi vai ļaunprātīgi.

Pieprasot sev izmeklēšanas un kontaktēšanās brīvību, psihoterapeiti uzņemas atbildību, ko šāda brīvība prasa: kompetenci, objektivitāti iemaņu izmantošanā un pacientu, kolēģu, studentu, pētījumu dalībnieku un sabiedrības interešu ievērošanu. Sekojot šiem ideāliem, psihoterapeiti ievēro noteiktus principus šādās jomās:

- 1) atbildība;
- 2) kompetence;
- 3) morāles un tiesību normas;
- 4) publiski paziņojumi;
- 5) konfidencialitāte;
- 6) pacienta labklājība;
- 7) profesionālās attiecības;
- 8) psihoterapeitiskās izmeklēšanas metodes;
- 9) pētījumi ar cilvēku piedalīšanos un izmantošanu.

Psihoterapeiti ciena sava pacienta uzticību un rīkojas tikai viņa interesēs, it īpaši, ja paredzama pacienta garīgās veselības pasliktināšanās. Ja pacienta intereses ar savu rīcību apdraud cita persona vai sabiedrība, psihoterapeita pirmais pienākums ir aizstāvēt pacienta intereses, un tikai pēc tam citas personas vai sabiedrības intereses.

Psihoterapeits var uzņemties vai arī atteikties sniegt pacientam profesionālu palīdzību. Psihoterapeitam jāinformē pacients, ja psihoterapeits neatzīst viņa izvēlētas palīdzības veida pamatotību.

Atbilstoši Pacientu tiesību likuma 10. panta 5.punkta 6. apakšpunktam psihoterapeits ziņas par pacientu var sniegt tiesai, prokuratūrai, policijai un citām institūcijām pēc šo institūciju pamatota rakstveida pieprasījuma. Taču, ja sniegtās ziņas var kaitēt pacienta interesēm, psihoterapeits no ziņu sniegšanas var atteikties.

Uzņemšana par biedru Latvijas Ārstu psihoterapeitu asociācijā (LĀPA) uzliek par pienākumu biedriem ievērot šos principus. Tie paredzēti arī padomdevējpersonām, kas nav LĀPA biedri, bet ir iesaistīti psihoterapeitu pētījumos vai praksē.

Ētikas kodekss rekomendējams visām personām, kas veic psihoterapeitiska rakstura darbību (nesertificētiem psihoterapeitiem, ārstiem, rezidenti, studentiem un citiem) neatkarīgi vai viņi šo darbību veic sertificēta psihoterapeita pārraudzībā vai patstāvīgi.

Latvijas Ārstu psihoterapeitu asociācijas Ētikas komisija sadarbojas ar Latvijas Ārstu biedrības Ētikas komisiju, precīzi un izsmeļoši atbild uz likumīgā kārtā izveidotu Ētikas komiteju un komisiju jautājumiem.

1 .princips **ATBILDĪBA**

Psihoterapeiti ievēro savas profesijas augstākos standartus un uzņemas atbildību par savas rīcības sekām.

A. Psihoterapeiti uzņemas atbildību par savu pētījumu tēmu un izmantojamo metožu izvēli. Viņi plāno savus pētījumus tādā veidā, lai līdz minimumam samazinātu iespēju, ka viņu iegūtie dati būtu maldinoši. Viņi veic pētījumu rezultātu, kā arī metodes ierobežojumu un iespējamo nepilnību rūpīgu apspriešanu, īpaši tad, ja viņu darba rezultātu interpretācija var kaitēt noteikta vecuma, dzimuma, etniskās, sociāli ekonomiskās piederības vai citu sociālo grupu personām. Publicējot ziņojumus par savu darbu, viņi nenoklusē datus, kas neapstiprina pētījuma rezultātus, un viņi atzīst, ka pastāv viņu iegūtajiem datiem alternatīvas hipotēzes un skaidrojumi. Psihoterapeiti pieņem atzinību tikai par darbiem, ko viņi ir faktiski veikuši.

B. Psihoterapeiti kopā ar attiecīgajām personām un organizācijām iepriekš vienojas, kā paredzēts izplatīt un izmantot pētījuma datus. Viņi izvairās no attiecībām, kas varētu ierobežot viņu objektivitāti vai radīt interešu konfliktu. Iejaukšanās vidē, kurā tiek vākti dati, tiek novesta līdz minimumam.

C. Psihoterapeiti ir atbildīgi, lai pēc iespējas novērstu to, ka tā iestāde vai organizācija, kuras darbinieki viņi ir, sagrozītu, nepareizi vai ļaunprātīgi izmantotu vai noklusētu viņu pētījumu rezultātus.

D. Būdami valstisku vai citu organizatorisku institūciju biedri, psihoterapeiti kā privātpersonas joprojām ir atbildīgi par savas profesijas augstāko standartu ievērošanu.

E.. Būdami mācību spēki, psihoterapeiti atzīst savu vispirmo pienākumu palīdzēt citiem iegūt zināšanas, iemaņas un prasmes. Viņi uztur augstākos zināšanu standartus, sniedzot profesionālo informāciju objektīvi, pilnīgi un adekvāti.

F. Psihoterapeiti apzinās, ka uz viņiem gulstas nopietna sociālā atbildība, jo viņu ieteikumi un profesionālā rīcība var ietekmēt citu cilvēku dzīves.

2. princips **KOMPETENCE**

Augstu kompetences standartu uzturēšana ir visu psihoterapeitu kopīga atbildība sabiedrības un savas profesijas interesēs. Psihoterapeiti apzinās savas kompetences robežas un savu tehnisko metožu ierobežojumus. Viņi sniedz tikai tādu palīdzību un izmanto tikai tādas metodes, kuru lietošanai viņi ir kvalificēti pēc sagatavotības un pieredzes. Tajās jomās, kurās vēl nepastāv atzīti standarti, psihoterapeiti ievēro visu piesardzību, kāda nepieciešama, lai aizsargātu savu pacientu labklājību. Viņi uztur savas zināšanas jaunākās zinātniskās un profesionālās informācijas līmenī, kura attiecas uz viņu profesionālo darbību.

A. Psihoterapeiti precīzi dara zināmu savu kompetenci, izglītību, sagatavotību un pieredzi

B. Būdami mācību spēki, psihoterapeiti veic savus pienākumus, pamatojoties uz rūpīgu sagatavošanos, lai mācītu korekti, atbilstoši zinātnes mūsdienu līmenim, uzturot profesijas augstākos standartus.

C. Psihoterapeiti apzinās izglītības turpināšanas nepieciešamību un ir gatavi jaunām norisēm un pārmaiņām tajās jomās, ko no viņiem gaida, kā arī ievēro norises vērtību orientācijā laika gaitā.

D. Psihoterapeiti apzinās atšķirības starp cilvēkiem, kā, piemēram, tās, kas var būt saistītas ar vecumu, dzimumu, sociāli ekonomisko un etnisko izcelšanos. Ja nepieciešams, viņi griežas pēc zināšanām, pieredzes vai padoma, lai nodrošinātu šajos gadījumos adekvātu palīdzību.

E. Psihoterapeiti apzinās, ka viņu personiskās problēmas un konflikti var kaitēt profesionālās

darbības efektivitātei. Sakarā ar to viņi izvairās uzņemties jebkādu darbību, kurā viņu personiskās problēmas var novest pie neadekvātas rīcības vai nodarīt ļaunumu pacientam, kolēģim, studentam vai pētījuma dalībniekam. Ja viņi ir iesaistīti šādā darbībā un pēc tam sāk apzināties savas personiskās problēmas, viņi griežas pēc kompetentas profesionālas palīdzības, lai noskaidrotu, vai viņiem vajadzētu uz laiku pārtraukt, izbeigt vai ierobežot savu profesionālās un/vai pedagoģiskās un/vai zinātniskās darbības apjomu un izlemj jautājumu par personīgās terapijas un supervīzijas nepieciešamību.

3. princips **MORĀLES UN TIESĪBU NORMAS**

Psihoterapeitu uzvedības morāles un ētikas normas ir personiskas dabas jautājums tādā pašā mērā kā jebkuram citam cilvēkam, izņemot gadījumus, kad viņu rīcība var kompromitēt viņu profesionālo darbību vai mazināt sabiedrības uzticību psihoterapijai un psihoterapeitiem. Attiecībā uz viņu pašu uzvedību psihoterapeiti izjūt pastāvošās sabiedrības normas un iespējamo ietekmi, ko šo normu ievērošana vai atkāpšanās no tām var atstāt uz viņu kā psihoterapeitu profesionālā darba kvalitāti. Psihoterapeiti arī apzinās, kādu ietekmi viņu uzvedība sabiedrībā var atstāt uz kolēģu spējām veikt savus profesionālos pienākumus.

A. Mācību darbā psihoterapeiti apzinās faktu, ka viņu personiskie vērtējumi var ietekmēt mācību materiālu izvēli un demonstrēšanu. Kad ir darīšana ar jautājumiem, kas var būt diskutējami, viņi atzīst un respektē studentu atšķirīgo attieksmi, kas tiem var būt pret šādiem materiāliem.

B. Būdami darbinieki vai darba devēji, psihoterapeiti neiesaistās un nepieļauj praksi, kas ir nehumāna vai kas var novest pie nelikumīgām vai neattaisnojamām darbībām. Pie šādas prakses pieder, bet tā neaprobežojas ar darbībām, kas balstītas uz rasu, attīstības defektu, vecuma, dzimuma, seksuālās orientācijas, reliģijas vai etniskiem apsvērumiem attiecībā uz pieņemšanu darbā, paaugstināšanu amatā vai apmācību.

C. Savā profesionālajā darbā psihoterapeiti izvairās no jebkādas rīcības, kas var pārkāpt vai aizskart pacienta vai citu personu juridiskās vai cilvēka tiesības.

D. Psihoterapeiti ir ieinteresēti tādu tiesisku noteikumu attīstībā, kas vislabāk kalpo sabiedrības interesēm, un viņi strādā, lai pārmainītu pastāvošos noteikumus, kas nav labvēlīgi sabiedrības interesēm.

4. princips **PUBLISKI PAZIŅOJUMI**

Psihoterapeitu publiski paziņojumi, psihoterapeitiskās palīdzības izziņošana, reklāma un psihoterapijas popularizēšana kalpo mērķim, lai palīdzētu sabiedrībai izdarīt adekvātu izvēli. Psihoterapeiti precīzi un objektīvi dara zināmu savu profesionālo kvalifikāciju. Visos publiskos paziņojumos psihoterapeiti izmanto zinātniski pieņemamus psiholoģiskus un psihoterapeitiskus terminus, datus, kā arī metodiku, pie tam apzinoties to robežas un nenoteiktību.

A. Izziņojot vai reklamējot psihoterapeitisko palīdzību, psihoterapeiti var minēt sekojošu informāciju:

- vārds, uzvārds;
- augstākais nozīmīgākais zinātniskais un/vai akadēmiskais grāds, minot iestādi, kurā tas iegūts (ārzemēs iegūtie grādi norādāmi tikai pēc to atzīšanas Latvijā);
- sertifikāta numurs, izdošanas datums;
- LĀPA biedra statuss;
- adrese, telefona numurs;
- darba laiks;
- psihoterapeitiskās darbības veidu īss uzskaitījums;
- valodas, kurās runā un/vai praktizē psihoterapeits;

- piemērotā veidā sniegta informācija par samaksu;
- taktika attiecībā pret trešo personu maksājumiem.

Var tikt ietverta arī papildu būtiska vai nozīmīga informācija, ja to neaizliedz citas šo ētisko principu nodaļas.

B. Izziņojot vai reklamējot psihoterapeitisko palīdzību, psihoterapeiti nesniedz informāciju tādā veidā, kas var maldinoši izteikt viņu sniedzamās palīdzības robežas vai īpašu profesionālo kompetenci, vai kvalifikāciju.

Publiski paziņojumi ietver, bet neaprobežojas ar paziņojumiem periodikā, grāmatās, sarakstos, uzzīņu krājumos, televīzijā, internetā, radio vai kino. Šie paziņojumi neietver:

- nepatiesus, krāpjošus, dezinformatīvus, maldinošus vai negodīgus paziņojumus;
- faktu vai paziņojumu nepareizu interpretāciju, kas var novest pie dezinformācijas vai maldināšanas tādēļ, ka kopējā kontekstā būtiski ir atklāti tikai daļēji fakti, piemēram, psihoterapeitam ir norādīts zinātnisks vai akadēmisks grāds, bet nav minēts, ka tas ir citā medicīnas specialitātē;
- pacientu liecības par psihoterapeitiskās palīdzības vai darba rezultātu kvalitāti;
- paziņojumus, kam ir nolūks vai iespēja radīt nepatiesas vai neattaisnotas cerības uz labvēlīgiem rezultātiem;
- paziņojumus, kas norāda uz neparastām, unikālām vai vienreizīgām spējām;
- paziņojumus, kam ir nolūks vai iespēja apelēt pie pacienta bailēm, bažām vai emocijām attiecībā uz piedāvātās palīdzības nesāņemšanas iespējamiem rezultātiem;
- paziņojumus, kas attiecas uz piedāvātās palīdzības vēlamību, salīdzinot ar citiem;
- paziņojumus, kas ir klaji uzbāzīgi attiecībā pret pacientiem.

C. Psihoterapeiti nemaksā un nedod nekādas materiālas vērtības vai profesionālu palīdzību preses, radio, televīzijas vai citu saziņas līdzekļu pārstāvjiem par savas profesijas reklāmu. Maksas reklāma jānorāda kā apmaksāta, ja no konteksta vien nav skaidrs, ka tā ir maksas reklāma.

D. Psihoterapeiti pārstāv psihoterapijas zinātni un piedāvā savu profesionālo palīdzību, darba rezultātus un publikācijas godīgi un precīzi, izvairoties no to nepareizas demonstrēšanas ar sensacionālismu, pārspīlēšanu vai paviršību. Psihoterapeiti vadās no sava vispirmā pienākuma - palīdzēt sabiedrībai izveidot adekvātā informācijā balstītus spriedumus, viedokļus un izvēli.

E. Būdami mācību spēki, psihoterapeiti garantē, lai apgalvojumi katalogos un mācību kursu kopsavilkumos būtu precīzi un nebūtu maldinoši, sevišķi mācību kursus gūstamās pieredzes raksturojumā. Sludinājumi, brošūras vai reklāmas, kas apraksta diskusijas, seminārus vai citas izglītojošas programmas, precīzi raksturo auditoriju, kam šī programma paredzēta, kā arī piemērotības prasības, izglītības mērķus un apgūstamo materiālu raksturu. Šie sludinājumi precīzi atspoguļo arī programmu pasniedzēju psihoterapeitisko izglītību, sagatavotību un pieredzi.

F. Psihoterapeiti uzņemas pienākumu koriģēt citas personas, kas pārstāv psihoterapeita profesionālo kvalifikāciju vai viņa sakaru ar darba rezultātiem vai psihoterapeitisko palīdzību tādā veidā, lai tā būtu samērojama ar šiem norādījumiem.

G. Psihoterapija vai cita profesionāla darbība tiek sniegta tikai profesionālu psihoterapeitisku attiecību apstākļos. Ja personisks padoms tiek sniegts publiskās lekcijās vai demonstrējumos, laikrakstu vai žurnālu rakstos, internetā, radio vai televīzijas programmās, pa pastu vai līdzīgiem sakaru ceļiem, psihoterapeiti izmanto visjaunākos attiecīgos datus un realizē profesionālās darbības visaugstāko līmeni.

H. Darba rezultātiem, kas tiek aprakstīti vai parādīti publiskās lekcijās vai demonstrējumos, laikrakstu vai žurnālu rakstos, internetā, radio vai televīzijas programmās vai ar citu saziņas līdzekļu palīdzību, jāatbilst tām pašām atzītajām normām, kas pastāv attiecībā uz darba rezultātiem, ko izmanto profesionālu attiecību apstākļos.

5. princips **KONFIDENCIALITĀTE**

Psihoterapeitu pamatpienākums ir respektēt sava darba procesā no pacientiem iegūtās informācijas konfidencialitāti. Viņi izpauž šādu informāciju citiem tikai ar pacienta vai tā likumīgā pārstāvja piekrišanu, izņemot ārkārtējus apstākļus.

A. Informācija, kas iegūta klīnisku vai konsultatīvu attiecību rezultātā, vai izmeklēšanas dati, kas attiecas uz bērniem, studentiem, darbiniekiem un citiem, tiek apspriesti tikai profesionālos nolūkos un tikai ar personām, uz ko tieši attiecas konkrētais gadījums.

B. Rakstveida un mutvārdu ziņojumos tiek sniegtas tikai tās ziņas, kas ir piederīgas pie izmeklēšanas rezultātiem, un tiek darīts viss, lai izvairītos no nepienācīgas iejaukšanās pacienta noslēpumā.

C. Nepieciešamības gadījumā psihoterapeiti informē savu pacientu (vai tā likumīgo pārstāvi) par konfidencialitātes ierobežojumiem - psihoterapeits var ziņot tiesībsargājošām instancēm par bērnu seksuālu izmantošanu, slepkavības draudiem vai citiem smagiem noziegumiem, vai arī griezties pie psihiatra jautājumā par pacienta piespiedu stacionēšanu. Tāpat psihoterapeiti rūpīgi apsver visus gadījumus, kuros informācijas neizpaušana novestu pie draudiem pacienta vai citu personu dzīvībai, un respektējot pacienta intereses, izdara adekvātu izvēli.

D. Psihoterapeiti, kas profesionālā darba gaitā iegūtu personiskas dabas informāciju izmanto rakstos, lekcijās vai citās publiskās formās, vai nu iepriekš saņem attiecīgu piekrišanu tādai rīcībai, vai pietiekami nomaskē visu identificējošo informāciju.

E. Psihoterapeiti nodrošina konfidencialitātes saglabāšanu dokumentu uzglabāšanā un nododot tos citu rīcībā.

F. Strādājot ar nepilngadīgajiem vai citām personām, kas nav spējīgas dot brīvprātīgu un informētību pamatotu piekrišanu, psihoterapeiti uzņemas īpašas rūpes par šo personu interešu aizsardzību.

6. princips **PACIENTA LABKLĀJĪBA**

Psihoterapeiti respektē to cilvēku un grupu neskartību, ar kuriem tie strādā, un aizsargā viņu labklājību. Ja rodas interešu konflikti starp pacientiem un psihoterapeitu darba devējam iestādēm, psihoterapeiti ienes skaidrību jautājumos par savas lojalitātes un atbildības raksturu un veidu, un informē visas puses par savām saistībām. Psihoterapeiti pilnībā informē pacientus par izmeklēšanas, ārstēšanas, izglītošanas vai mācību pasākumu nolūku un raksturu, un viņi labprātīgi atzīst, ka pacientam, studentam vai pētījumu dalībniekam ir brīva izvēle piedalīties vai ne.

A. Psihoterapeiti pastāvīgi apzinās paši savas vajadzības un savu stāvokli, kurā viņiem ir iespēja ietekmēt pacientus, studentus un padotos. Viņi izvairās izmantot šādu personu uzticību un atkarību. Psihoterapeiti dara visu, lai izvairītos no duālām attiecībām, kas varētu ietekmēt viņu profesionālo spriedumu vai palielināt izmantošanas risku. Šādas duālas attiecības ir, piemēram (bet ne tikai), ārstēšana un pētījumu veikšana ar saviem darbiniekiem, studentiem, supervizējamiem, tuviem draugiem vai radniekiem. Seksuāla intimitāte ar pacientiem ir neētiska.

B. Psihoterapeiti apzinās robežu nozīmi terapeitiskās attiecībās. Psihoterapeiti ir atbildīgi par terapeitisko robežu izveidošanu un uzturēšanu, tā lai aizsargātu pacientu un terapeitu no riska tikt izmantotam. Terapeiti izvērtē un savlaicīgi novērš gan ārējus, gan terapijas procesā radušos iekšējus riskus šo robežu pastāvēšanai.

C. Ja psihoterapeiti piekrīt sniegt palīdzību pacientam pēc trešās puses lūguma, psihoterapeiti ir atbildīgi par attiecību rakstura noskaidrošanu ar visām ieinteresētajām pusēm.

D. Ja kādas organizācijas prasība liek psihoterapeitiem pārkāpt šos Ētiskos principus,

psihoterapeiti noskaidro, kāds raksturs ir konfliktam starp šīm prasībām un šiem principiem. Viņi informē visas puses par psihoterapeitu ētisko atbildību un attiecīgi rīkojas.

E. Psihoterapeiti nedod un nesaņem nekādu atbildību par pacienta nosūtīšanu profesionālas palīdzības saņemšanai pie citiem kolēģiem.

F. Psihoterapeiti izbeidz klīniskas vai konsultatīvas attiecības, ja ir pietiekami skaidrs, ka pacientam tās nenāk par labu. Viņi piedāvā pacientiem palīdzēt atrast alternatīvus palīdzības avotus.

7. princips **PROFESIONĀLĀS ATTIECĪBAS**

Psihoterapeiti ar pienācīgu respektu izturas pret savu psihoterapijas un citu profesiju kolēģu vajadzībām, īpašo kompetenci un pienākumiem. Viņi respektē to institūciju un organizāciju tiesības un pienākumus, ar kuriem ir saistīti šie citi kolēģi.

A. Psihoterapeiti izprot radniecīgo profesiju (specialitāšu) kompetences jomas. Viņi pilnībā izmanto visas profesionālās, tehniskās un administratīvās iespējas, kas vislabāk kalpo pacientu interesēm. Formālu attiecību trūkums ar citiem profesionāliem darbiniekiem neatbrīvo psihoterapeitus no atbildības par iespējami labākās profesionālās palīdzības nodrošināšanu saviem pacientiem, kā arī neatbrīvo viņus no pienākuma būt tālredzīgiem, rūpīgiem un taktiskiem, lai iegūtu pacientam nepieciešamo papildu vai alternatīvu palīdzību.

B. Psihoterapeiti zina un ņem vērā citu profesionālo grupu, ar kurām tie strādā, tradīcijas un praksi un sadarbojas ar šādām grupām. Ja psihoterapeiti nonāk kontaktā ar personu, kas jau saņem līdzīgu palīdzību no cita profesionāļa, psihoterapeiti rūpīgi apsver šīs profesionālās attiecības un ar piesardzību un iejūtību izturas pret terapeitiskiem jautājumiem, kā arī pret pacienta labklājību. Psihoterapeiti apspriež šos jautājumus ar pacientu, lai līdz minimumam samazinātu pārpratumu un konflikta risku.

C. Psihoterapeiti, kas nodarbina vai pārrauga citus profesionāļus vai studentus (kolēģus), uzņemas pienākumu veicināt viņu profesionālo attīstību. Viņi nodrošina piemērotus darba apstākļus, savlaicīgu novērtējumu, konstruktīvas konsultācijas un pieredzes iegūšanas iespējas.

D. Psihoterapeiti neizmanto savas profesionālās attiecības ar pacientiem, pārraugāmajiem, studentiem, darbiniekiem vai pētījumu dalībniekiem seksuāliem vai citādiem savtīgiem nolūkiem. Psihoterapeiti neiesaistās seksuālā uzmācībā un nepieļauj seksuālu uzmācību.

E. Veicot pētījumus institūcijās vai organizācijās, psihoterapeiti nodrošina attiecīgu atļauju šādu pētījumu veikšanai. Viņi apzinās savus pienākumus pret nākamajiem pētījumu dalībniekiem un pārliecinās, lai institūcijas vadība saņemtu adekvātu informāciju par pētījumu un pienācīgu atzinību par sadarbību.

F. Ja psihoterapeiti zin par cita psihoterapeita ētiskiem pārkāpumiem un ja tas šķiet vietā, viņi cenšas atrisināt jautājumu neoficiāli aizrādot psihoterapeitam par viņa uzvedību. Ja nepareiza uzvedība ir nebūtiska rakstura un/vai šķiet, ka tā ir iejūtīguma, zināšanu vai pieredzes trūkuma rezultāts, šāds neformāls risinājums parasti ir piemērots. Šāds neformāls problēmas risinājums tiek veikts ar taktu un ievērojot konfidencialitāti. Ja šķiet, ka pārkāpumu nav iespējams ietekmēt ar neformālu risinājumu, vai ja tas ir nopietnāka rakstura, psihoterapeiti griežas ar ziņojumu Latvijas Ārstu psihoterapeitu asociācijas Ētikas komisijā.

8. princips **PSIHOTERAPEITISKĀS IZMEKLĒŠANAS METODEDES**

Psihoterapeitiskas izmeklēšanas metožu izstrādāšanā, publicēšanā un izmantošanā psihoterapeiti dara visu, lai aizsargātu pacienta labklājību un intereses. Viņi seko, lai

izmeklēšanas rezultāti netiktu nepareizi vai ļaunprātīgi izmantoti. Viņi respektē pacienta tiesības zināt rezultātus, to interpretāciju. Psihoterapeiti cenšas nodrošināt, lai arī citi pienācīgi izmantotu šīs izmeklēšanas metodes.

A. Izmantojot izmeklēšanas metodes, psihoterapeiti respektē pacientu tiesības saņemt pilnīgus paskaidrojumus par metožu raksturu un mērķi pacientiem saprotamā valodā, izņemot gadījumus, ja iepriekš izdarīta skaidri formulēta vienošanās par izņēmumu attiecībā uz šīm tiesībām. Ja paskaidrojumi jānodrošina citiem, psihoterapeiti nosaka procedūras, lai pārliecinātos par šo paskaidrojumu adekvātumu.

B. Psihoterapeiti tiecas pārliecināties par to, lai izmeklēšanas rezultātus un to interpretāciju nepareizi vai ļaunprātīgi neizmanto citi.

C. Psihoterapeiti neveicina to, lai psihoterapeitiskās izmeklēšanas metodes izmantotu nepienācīgi sagatavotas vai citādi neprofesionālas personas.

9. princips **PĒTĪJUMI AR CILVĒKU PIEDALĪŠANOS UN IZMANTOŠANU**

Lēmumam veikt pētījumus pamatā ir individuāla psihoterapeita pārdomāts spriedums par to, kā pēc iespējas labāk dot ieguldījumu psihoterapijas zinātnē un cilvēku labklājībā. Kad pieņemts lēmums veikt pētījumu, psihoterapeiti apsver alternatīvus virzienus, kuros ieguldīt pētījumu enerģiju un līdzekļus. Uz šo apsvērumu pamata psihoterapeiti veic pētījumu, respektējot un rūpējoties par to cilvēku cieņu un labklājību, kuri tajā piedalās, un ņemot vērā valsts noteikumus un profesionālos standartus, kas regulē pētījumu veikšanu ar cilvēku piedalīšanos.

A. Plānojot pētījumu, pētnieks ir atbildīgs par to, lai rūpīgi novērtētu tā ētisko pieņemamību. Tā kā, izsverot zinātniskas un cilvēciskas vērtības, ir iespējama piekāpšanās jebkādu principu priekšā, pētnieks uzņemas atbilstoši nopietnu pienākumu meklēt padomu ētiskos jautājumos un ievērot stingru piesardzību, lai aizsargātu dalībnieku tiesības.

B. Apsvērumiem par to, vai plānotā pētījuma dalībnieks saskaņā ar atzītiem standartiem ir "riskā subjekts" vai "minimāla riska subjekts", pētnieka darbā ir primāra ētiska nozīme.

C. Pētnieks vienmēr ir atbildīgs par praktiskās ētikas nodrošināšanu pētījumos. Pētnieks ir atbildīgs arī par ētisku izturēšanos pret pētījuma dalībniekiem.

D. Izņemot minimāla riska pētījumus, pirms pētījuma uzsākšanas pētnieks noslēdz skaidru un godīgu vienošanos ar pētījuma dalībniekiem, kurā noteikti katra pienākumi un atbildība. Pētniekam ir pienākums turēt godā visus līgumā ietvertos solījumus un saistības. Pētnieks informē dalībniekus par visiem pētījuma aspektiem, par kuriem ir paredzams, ka tie varētu ietekmēt piekrišanu piedalīties, un paskaidro visus pārējos pētījuma aspektus, par kuriem dalībnieki interesējas. Ja pirms piekrišanas saņemšanas nav atklāti pilnīgi visi apstākļi, nepieciešams veikt papildu drošības pasākumus, lai aizsargātu pētījuma dalībnieku labklājību un cieņu. Pētījumos ar bērniem vai personām ar traucējumiem, kas ierobežo to saprašanas un/vai sazināšanās spējas, nepieciešamas īpašas drošības procedūras.

E. Pētījuma metodoloģiskās prasības var radīt nepieciešamību pēc noklusēšanas vai maldināšanas. Pirms šādu pētījuma veikšanas pētnieks uzņemas īpašu atbildību:

- noteikt, vai šādu metožu izmantošanu attaisno pētījuma paredzamā zinātniskā, izglītojošā vai praktiskā vērtība;

- noteikt, vai ir pieejamas alternatīvas procedūras, kurās nav nepieciešams izmantot noklusēšanu vai maldināšanu;

- pārliecināties, lai dalībnieki tiktu nodrošināti ar pietiekamiem paskaidrojumiem, cik drīz vien iespējams.

F. Pētnieks respektē indivīda brīvību atteikties no piedalīšanās vai pārtraukt piedalīšanos pētījumā jebkurā laikā. Pienākums aizsargāt šīs tiesības prasa rūpīgu pārdomāšanu un apsvēršanu, ja pētniekam ir varas vai ietekmes stāvoklis pār dalībnieku. Šāds stāvoklis ietver,

bet neaprobežojas ar situācijām, kurās piedalīšanās pētījumos tiek prasīta kā padotas personas darba daļa vai kurās dalībnieks ir pētnieka students, vai darbinieks.

G. Pētnieks pasargā dalībnieku no fiziska un garīga diskomforta, ļaunuma un briesmām, kas var izrietēt no pētījumu procedūrām. Ja šādu seku risks pastāv, pētnieks informē dalībnieku par to. Dalībniekam jābūt informētam par iespējām sazināties ar pētnieku zināmā laika periodā pēc piedalīšanās, gadījumā, ja rodas stress, potenciāls ļaunums vai līdzīgas problēmas.

H. Ja pētījuma procedūras rezultātā rodas nevēlamas sekas atsevišķam dalībniekam, pētnieks ir atbildīgs par šo seku konstatēšanu, novēršanu un labošanu, ieskaitot ilgtermiņa iedarbību.

I. Informācija, kas iegūta par pētījuma dalībnieku pētījuma gaitā, ir konfidenciāla, ja vien iepriekš nav norunāts citādi. Ja pastāv iespēja, ka šī informācija var kļūt pieejama citiem, šī iespēja līdz ar plāniem par konfidencialitātes nodrošināšanu tiek paskaidrota dalībniekam kā daļa no informētas piekrišanas saņemšanas procedūras.